

FINTECH TEXNOLOGIYASI VA UNING IQTISODIYOTDAGI O'RNI

Ro'ziyeva Hulkar Omonovna

E-mail: <https://roziyevahulkar6gmail.com>

Termiz davlat universiteti talabasi

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada moliyaviy texnologiyalarning shakllanishi, rivojlanish bosqichlari hamda zamonaviy iqtisodiyotdagi o'rni ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Fintech texnologiyalarining bank-moliya tizimi, to'lov xizmatlari, kreditlash, investitsiyalarni boshqarish, sug'urta va raqamli moliyaviy xizmatlar rivojlanishiga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasida

Fintech ekotizimining rivojlanish tendensiyalari, raqamli iqtisodiyot sharoitida moliyaviy xizmatlarni modernizatsiya qilish yo'nalishlari hamda mavjud muammolar tahlil qilingan. Tadqiqot davomida qiyosiy tahlil, statistik umumlashtirish, tizimli yondashuv va ilmiy kuzatish metodlaridan foydalanildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, Fintech texnologiyalari moliyaviy xizmatlarning sifati va tezkorligini oshirish, xarajatlarni kamaytirish, moliyaviy inklyuzivlikni kengaytirish hamda iqtisodiy o'sishni jadallashtirishda muhim omil hisoblanadi. Shu bilan birga, kiberxavfsizlikni kuchaytirish, huquqiy bazani takomillashtirish va innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash Fintech sohasining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

KALIT SO'ZLAR: Fintech, raqamli iqtisodiyot, moliyaviy texnologiyalar, elektron to'lovlar, raqamli bank xizmatlari, blokcheyn, sun'iy intellekt, moliyaviy inklyuzivlik, innovatsiyalar.

KIRISH

So'nggi yillarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida tub o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Ayniqsa, moliya sektorida raqamli texnologiyalarning keng qo'llanilishi moliyaviy xizmatlar ko'rsatishning yangi modelini shakllantirdi. Ushbu jarayon natijasida Fintech, ya'ni moliyaviy texnologiyalar tushunchasi iqtisodiyotning eng tez rivojlanayotgan yo'nalishlaridan biriga aylandi. Fintech moliyaviy xizmatlarni zamonaviy axborot texnologiyalari asosida takomillashtirish, ularni tezkor, qulay, xavfsiz va arzon shaklda taqdim etishni nazarda tutadi.

Bugungi kunda Fintech texnologiyalari elektron to'lov tizimlari, mobil bank xizmatlari, internet-banking, raqamli hamyonlar, onlayn kreditlash, kraudfanding, blokcheyn texnologiyalari, kriptoaktivlar, sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar (Big Data) kabi yo'nalishlarni qamrab olmoqda. Mazkur texnologiyalar moliyaviy

operatsiyalarni avtomatlashtirish, inson omilini kamaytirish hamda xizmat ko'rsatish sifatini sezilarli darajada oshirish imkonini bermoqda.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida Fintech texnologiyalarining ahamiyati tobora ortib bermoqda. Aholining bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, naqd pulsiz hisob-kitoblarni rivojlantirish, tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirish hamda investitsion muhitni yaxshilashda Fintech muhim vosita hisoblanadi. Shu sababli rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlar ushbu yo'nalishni strategik ustuvor vazifalardan biri sifatida e'tirof etmoqda.

O'zbekiston Respublikasida ham so'nggi yillarda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish, moliya tizimini modernizatsiya qilish va innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Mobil to'lov tizimlari, elektron tijorat, masofaviy bank xizmatlari va raqamli identifikatsiya tizimlarining rivojlanishi Fintech ekotizimining shakllanishiga zamin yaratmoqda. Bu esa moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, iqtisodiy faollikni oshirish va mamlakatning investitsion jozibadorligini kuchaytirishga xizmat qilmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi Fintech texnologiyasining iqtisodiy mohiyatini yoritish, uning zamonaviy iqtisodiyotdagi o'rnini ilmiy asosda tahlil qilish hamda O'zbekistonda Fintech sohasini rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlarini aniqlashdan iborat.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, statistik ma'lumotlarni umumlashtirish, ilmiy kuzatish, mantiqiy tahlil va iqtisodiy tahlil metodlaridan foydalanildi. Shuningdek, Fintech sohasiga oid ilmiy adabiyotlar, xalqaro tashkilotlar tavsiyalari hamda O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga oid normativ-huquqiy hujjatlar tahlil qilindi.

FINTECH TEXNOLOGIYASINING IQTISODIY MOHIYATI

"Fintech" atamasi ingliz tilidagi *Financial Technology* so'zlarining qisqartmasi bo'lib, moliyaviy xizmatlarni zamonaviy axborot texnologiyalari yordamida tashkil etish va takomillashtirishni anglatadi. Dastlab ushbu tushuncha banklarning ichki dasturiy ta'minotini rivojlantirish bilan bog'liq bo'lgan bo'lsa, bugungi kunda u mustaqil innovatsion sanoat tarmog'iga aylandi.

Fintech texnologiyalari moliya sektorida xizmat ko'rsatish jarayonlarini avtomatlashtirish, operatsion xarajatlarni kamaytirish, xizmatlar tezkorligini oshirish va mijozlarga qulaylik yaratishga xizmat qiladi. Sun'iy intellekt asosidagi tahliliy tizimlar, mashinali o'qitish algoritmlari, blokcheyn texnologiyasi, bulutli hisoblash, biometrik autentifikatsiya hamda katta ma'lumotlarni qayta ishlash vositalari Fintechning asosiy texnologik komponentlari hisoblanadi.

Fintech texnologiyalarining iqtisodiy mohiyati moliyaviy vositachilik xarajatlarini kamaytirish, moliyaviy xizmatlar bozorida raqobatni kuchaytirish, innovatsion mahsulotlarni yaratish va aholining moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirishda namoyon bo'ladi. An'anaviy bank tizimidan farqli ravishda Fintech kompaniyalari xizmatlarni tezkor, masofadan turib va minimal xarajat bilan taqdim etadi. Bu esa korxonalar va aholining vaqt hamda mablag'larini tejashga xizmat qiladi.

Fintechning yana bir muhim jihati moliyaviy inklyuzivlikni oshirishidir. Raqamli texnologiyalar yordamida chekka hududlarda yashovchi aholi, kichik biznes subyektlari va ilgari bank xizmatlaridan foydalana olmagan fuqarolar ham zamonaviy moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Natijada iqtisodiy faollik ortib, yangi ish o'rinlari yaratilishi va tadbirkorlik rivojlanishi uchun qulay sharoit shakllanadi.

Shuningdek, Fintech texnologiyalari elektron tijoratning rivojlanishiga, xalqaro to'lovlarning tezlashishiga, investitsiya jarayonlarining soddalashishiga va moliyaviy bozorlarning shaffofligini ta'minlashga xizmat qilmoqda. Shu sababli Fintech zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas tarkibiy qismi sifatida baholanmoqda.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Fintech texnologiyalari zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas tarkibiy qismiga aylanib, moliyaviy xizmatlar ko'rsatish tizimini tubdan o'zgartirmoqda. Raqamli texnologiyalar asosida yaratilayotgan innovatsion moliyaviy mahsulot va xizmatlar nafaqat bank-moliya sektorining samaradorligini oshirmoqda, balki iqtisodiyotning boshqa tarmoqlarida ham raqamli transformatsiya jarayonlarini jadallashtirmoqda. Natijada moliyaviy operatsiyalar tezkorligi, xavfsizligi va shaffofligi ortib, xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari sezilarli darajada kengaymoqda.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Fintech texnologiyalarining joriy etilishi moliyaviy inklyuzivlikni ta'minlash, naqd pulsiz hisob-kitoblar ulushini oshirish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytirish

hamda investitsion muhitni yaxshilashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, sun'iy intellekt, blokcheyn, bulutli texnologiyalar va katta ma'lumotlarni qayta ishlash tizimlaridan foydalanish moliya sektorida operatsion xarajatlarni kamaytirish va xizmatlar sifatini oshirishga xizmat qilmoqda.

O'zbekiston Respublikasida ham Fintech sohasini rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar raqamli iqtisodiyotni shakllantirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Elektron to'lov tizimlari, mobil ilovalar, masofaviy bank xizmatlari va raqamli identifikatsiya tizimlarining keng joriy etilishi moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini yanada kengaytirmoqda. Shu bilan birga, sohani rivojlantirishda kiberxavfsizlikni ta'minlash, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, normativ-huquqiy bazani takomillashtirish hamda malakali kadrlar tayyorlash dolzarb vazifalar bo'lib qolmoqda.

Kelgusida Fintech texnologiyalarining yanada rivojlanishi iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasini jadallashtirishi, innovatsion tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashi va mamlakatning xalqaro moliyaviy bozorlardagi raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi. Shu sababli davlat organlari, tijorat banklari, Fintech kompaniyalari va ilmiy muassasalar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash hamda zamonaviy texnologiyalarni amaliyotga keng tatbiq etish muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining "Markaziy bank to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2019.
2. O'zbekiston Respublikasining "To'lovlar va to'lov tizimlari to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2019.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga oid farmon va qarorlari. – Toshkent, 2020–2025.
4. Karimov N., Tursunov B. **Raqamli iqtisodiyot asoslari.** – Toshkent: Iqtisodiyot, 2023.
5. Abdullayev A., Xudoyqulov S. **Bank ishi va zamonaviy moliyaviy texnologiyalar.** – Toshkent: Moliya, 2022.
6. Mishkin F. S. **The Economics of Money, Banking, and Financial Markets.** 13th ed. – Pearson, 2022.
7. Gomber P., Koch J. A., Siering M. **Digital Finance and FinTech: Current Research and Future Research Directions.** – Journal of Business Economics, 2017.

8. Arner D. W., Barberis J., Buckley R. P. **The Evolution of FinTech: A New Post-Crisis Paradigm.** – University of Hong Kong Research Paper, 2016.
9. Schueffel P. **Taming the Beast: A Scientific Definition of FinTech.** – Journal of Innovation Management, 2016.